

POSTANOWIENIE

Dnia 13 maja 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Owczarek

w sprawie z powództwa P. C.
przeciwko Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Okręgowemu Służby
Więziennej w P.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 13 maja 2016 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 27 maja 2015 r., sygn. akt I ACa [...],

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,
- 2) przyznaje adwokatowi P. R., prowadzącemu Kancelarię Adwokacką w P. od Skarbu Państwa - Sądowi Apelacyjnego w [...] kwotę 120,- (sto dwadzieścia) zł, powiększoną o należną stawkę podatku od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu powodowi P. C. w postępowaniu kasacyjnym,
- 3) zasądza od powoda na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 120,- (sto dwadzieścia) zł tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Powód P. C. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 27 maja 2015 r., oddalającego apelację od wyroku Sądu Okręgowego w P. z

dnia 26 czerwca 2014 r., którym oddalono powództwo o zasądzenie od pozwanego - Skarbu Państwa Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej kwoty 140 000 zł tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dobra osobistego w postaci godności, poprzez zwrócenie pism powoda kierowanych do Sądu Okręgowego w Z.

Sąd Najwyższy, oceniając - na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c. - skargę kasacyjną z punktu widzenia podstaw przyjęcia jej do rozpoznania, zważył:

Ustawodawca, wprowadzając skargę kasacyjną jako nadzwyczajny środek prawny służący od prawomocnych orzeczeń, podkreślił, że jej celem jest ochrona interesu publicznego polegającego na ujednoliceniu orzecznictwa sądów i rozwoju judykatury. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. Jego rolą nie jest zatem korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa, nawet gdyby one rzeczywiście wystąpiły. Ocena podstaw przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania następuje w ramach tzw. przedsądu. Sąd Najwyższy bada, czy wskazano i należyście umotywowano przyczyny powołane w art. 398⁹ § 1 k.p.c., tj. czy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, i przyjmuje ją do rozpoznania, jeżeli jest spełniona przynajmniej jedna z nich. Kognicja Sądu Najwyższego na tym etapie postępowania jest ograniczona i nie obejmuje oceny zasadności podstaw skargi kasacyjnej, zastrzeżonej dla Sądu orzekającego w innym składzie.

W art. 398⁴ § 2 k.p.c. przewidziano wymaganie przytoczenia i odrębnego uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania powód oparł na przesłankach wskazanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c., jednak w jego uzasadnieniu wskazał również na występowanie potrzeby dokonania wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.).

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, powołanie się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga spełnienia w pewnym stopniu wymagań stawianych sądowi drugiej

instancji przy przedstawieniu zapytań prawnych Sądowi Najwyższemu w razie powstania poważnych wątpliwości (art. 390 § 1 k.p.c. - m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2014 r., I UK 361/03, z dnia 14 września 2012 r., I UK 218/12 - nie publ.), których nie można rozwiązać za pomocą powszechnie przyjętych reguł wykładni prawa (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2015 r., III CZP 16/15, z dnia 24 października 2012 r., I PK 129/12 - nie publ.). Wspomniane wątpliwości muszą pozostawać w związku z rozstrzygnięciem sprawy (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 2014 r., III CZP 79/14, BSN 2014, nr 11, s. 7), który powinien wynikać z uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2013 r., III CZP 71/13, nie publ.). Istotne zagadnienie prawne należy postawić w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by mogło być rozpatrywane w oderwaniu od konkretnego stanu faktycznego, a wątpliwości z nim związane muszą mieć charakter wyłącznie prawny (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2012 r., III CZP 14/12, z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14, z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14 - nie publ.). Kolejnym niezbędnym elementem uzasadnienia tej przesłanki jest wskazanie przepisu prawa, który wzbudził poważne wątpliwości (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2014 r., II PK 257/13, nie publ.), a także różnych możliwych sposobów jego interpretacji, wynikających z judykatury lub piśmiennictwa, w tym również zajęcia przez samego skarżącego stanowiska co do rozstrzygnięcia sprawy oraz przyczyn wadliwości zaskarżonego orzeczenia (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2013 r., III SK 54/12, nie publ.). Wymagań tych nie można zastąpić przedstawieniem samych wątpliwości (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2011 r., I PK 52/11, nie publ.) Jednocześnie zagadnienie prawne może zostać uznane za istotne tylko wtedy, kiedy Sąd Najwyższy nie wyraził jeszcze stanowiska w związku z przedstawionym problemem, a w przypadku istnienia rozstrzygnięcia problemu jeżeli zaszły żadne okoliczności faktyczne uzasadniające jego zmianę (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP 2003, nr 13, poz. 5).

Z kolei przyczyna oznaczona jako potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa - mimo wystąpienia takiej potrzeby - nie doczekał się wykładni albo że niejednolita jego interpretacja wywołuje w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych rozbieżności w judykaturze (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, nie publ.; z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, nie publ.; z dnia 15 października 2002 r., II CZ 102/02, nie publ.; z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, nie publ.; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, nie publ.). Skarżącego obciąża obowiązek przedstawienia odrębnej i pogłębionej argumentacji prawnej wskazującej na zaistnienie powołanej okoliczności, zawierającej szczegółowe omówienie, na czym polegają wątpliwości interpretacyjne, a w przypadku istnienia rozbieżności w judykaturze, przytoczenia odpowiednich orzeczeń i wyjaśnienia, na czym owe rozbieżności polegają (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09, nie publ.; z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, nie publ.; z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, nie publ.; z dnia 13 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009, nr 3-4, poz. 43; z dnia 19 października 2006 r., IV CSK 246/06; z dnia 30 maja 2005 r., I PK 23/05, nie publ.). Skarżący wskazał, że zagadnieniem prawnym wymagającym interwencji Sądu Najwyższego jest rozstrzygnięcie wątpliwości jakie przysparza wykładnia przepisu art. 7 k.k.w. w związku z art. 23 k.c. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w. w zw. z art. 125 k.p.k. w zw. z art. 45 Konstytucji RP, zwłaszcza w kontekście odpowiedzi na pytanie czy postępowanie (w tym przypadku) pozwanego - organu postępowania wykonawczego, a dokładnie Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w P., polegające na zwróceniu wniesionych przez powoda za jego pośrednictwem skarg do Sądu na warunki panujące w zakładzie karnym, nie narusza dobra osobistego w postaci godności, a w konsekwencji czy powodowi nie przysługuje roszczenie o zadośćuczynienie za naruszenie tych dóbr. Podniósł również, że ważnym zagadnieniem osadzonemu w realiach sprawy jest kwestia, czy działanie organu administracji państwowej przejawiające oznaki działania bezprawnego oraz bezkrytycznego nadużywania władzy i niedopełnienie obowiązków służbowych stanowi naruszenie dóbr osobistych wymienionych enumeratywnie w art. 23 k.c.,

w szczególności godności i poszanowania człowieka, a jeżeli nie stanowi naruszenia godności to czy art. 23 k.c. stanowi zamknięty katalog dóbr osobistych oraz czy możliwe jest naruszenie dobra osobistego polegające na nieposzanowaniu praw człowieka oraz pozbawieniu prawa do sądu. Stwierdził, że w przedmiotowej sprawie należy wziąć pod uwagę art. 7 Konstytucji RP i przeanalizować działanie pozwanego organu pod kątem legalności i działania w granicach prawa.

Tak sformułowane i umotywowane przyczyny przyjęcia skargi w oczywisty sposób nie odpowiadają wskazanym wyżej wymaganiom. Po pierwsze - eksponują indywidualne okoliczności sprawy, a nie niezbędny element publiczno-prawny i oparte są na założeniu nadużywania władzy i niedopełnienia obowiązków służbowych przez oznaczony indywidualnie podmiot, co według skarżącego przesądza z góry o bezprawności jego działania. Abstrahują tym samym od konstrukcji ochrony dóbr osobistych opartych na ustawowym domniemaniu bezprawności naruszeń i zwolnieniu naruszydela od odpowiedzialności w wypadku wykazania okoliczności wyłączających bezprawność (tzw. kontratypów). Po drugie - pomijając podstawę faktyczną rozstrzygnięcia sądu i formułując problemy bez oderwania od niej w istocie pośrednio zmierzają do jej kontroli, która z uwagi na zakaz przewidziany w art. 398¹³ § 2 k.p.c. jest niedopuszczalna. Po trzecie - całkowicie pomijają obszerny dorobek orzecznictwa i piśmiennictwa dotyczący dóbr osobistych i ich ochrony zarówno odnoszący się do zagadnień ogólnych jak i dóbr osobistych osób pozbawionych wolności. W szczególności judykatura i piśmiennictwo zgodne są co do tego, że art. 23 k.c. definiuje dobra osobiste poprzez wskazanie ich otwartego katalogu, pozostawiając doktrynie oraz orzecznictwu ściślejsze określenie ich treści, charakteru oraz metody ochrony. Z istoty zmienności katalogu dóbr osobistych wynika, że wraz ze zmianami stosunków społecznych mogą pojawiać się i znikać pewne dobra osobiste podlegające ochronie prawnej, zatem należy je indywidualizować w danych okolicznościach faktycznych. Przedstawione kwestie nie mają waloru nowości, wielokrotnie były przedmiotem wypowiedzi. Skarga nie przytacza żadnego z nich, nie wskazuje czy i z jakich przyczyn zachodziłaby potrzeba odstąpienia od dotychczasowych poglądów bądź ich modyfikacji. Po czwarte skarżący wyrażając wątpliwość „czy możliwe jest naruszenie dobra osobistego polegające

na nieposzanowaniu praw człowieka oraz pozbawieniu prawa do sądu” w oczywisty sposób nie odróżnia przedmiotu i sposobu naruszeń. Pojęcie „prawa człowieka” ma charakter normatywny obejmując szereg praw i wolności, które mogą stanowić również dobra osobiste w rozumieniu kodeksu cywilnego.

Przyczyna określana jako oczywista zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.), spełniona jest wówczas, gdy zachodzi niewątpliwa, widoczna na pierwszy rzut oka, tj. bez konieczności głębszej analizy, sprzeczność orzeczenia z przepisami prawa nie podlegającymi różnej wykładni (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004, nr 6, poz. 100; z dnia 10 stycznia 2003 r., VCZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49). Musi być zatem oczywiste, że ma miejsce kwalifikowana postać naruszenia prawa, zauważalna *prima facie* przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, która przesądza o wadliwości zaskarżonego orzeczenia w stopniu nakazującym uwzględnienie skargi (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2012 r., II CSK 225/11, nie publ.; z dnia 23 listopada 2011 r., III PK 44/11, nie publ.). Skarżący powinien nie tylko przywołać konkretne przepisy prawa, którym jego zdaniem Sąd drugiej instancji uchybił, ale także przytoczyć odpowiednią jurystyczną argumentację odnoszącą się do oczywistości ich naruszenia. Nie odpowiada temu wymaganiu przedstawione przez powoda uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania, ponieważ nie zawiera żadnego pogłębionego wywodu wskazującego na przepisy prawa, których naruszenie doprowadziło do oczywistej zasadności skargi, ani też wyjaśnienia, w jaki sposób do tego naruszenia doszło. Brak zatem podstaw do przyjęcia, że zachodzi „oczywista zasadność” w rozumieniu powołanego przepisu.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 1 i 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi do rozpoznania, zaś o kosztach postępowania kasacyjnego orzekł za zasadzie odpowiedzialności za wynik sprawy (art. 98 § 1 k.p.c.). Rozstrzygnięcie o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu zapadło natomiast na podstawie §§ 19 i 20 w zw. z § 13 ust. 4 pkt 2 i § 11 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, znajdującego

zastosowanie na mocy § 22 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu.

jw